

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 27.

У НОВОМ САДУ 4. ЈУЛА 1885.

ГОД. I.

ДИЛБЕР АНЂЕЛИЈА.

(ПЕСМА ПАСТИРЕВА.)

М е гледа ме са Бајира,
Изгоре ме око твоје,
Јање моје,
Дај ми боном срцу мира,
Јер умрећу, миле моје,
Анђелијо,
За тобом!

У очи се твоје слило
Све на свету мило што је,
Јање моје.
Срце ми је занемило,
Опијено, зането је,
Дилбер Анђо,
За тобом.

Овај ветрић са Топлице,
Што лелуја косе твоје,
Јање моје,
Што ти љуби бело лице,
То уздише срце моје,
Анђелијо,
За тобом.

У Прокуљу, Априла 1882.

Све на свету заборавих,
Напустих и стадо своје,
Јање моје!
Само тебе не оставих.
Срце моје зането је,
Дилбер Анђо,
За тобом!

Јади мене освојише,
Звонци звон занемео је,
Јање моје!
Не сећам се вруле више,
Замукоше песме моје
Јадом, Анђо,
За тобом!

Ој, не гледај, не смеши се,
Сакри чарне очи твоје,
Јање моје!
Окрени се, не дичи се,
Јер умрећу, миле моје,
Анђелијо,
За тобом!

Н. В. Ђорџ.

ОНА НИЈЕ КРИВА.

П Р И П О В Е Т К А С А С Е Л А .

НАПИСАО С—

I.

Ј у т р о је. Лепо пролетње јутро. Само тако може бити!

Новине ураниле; котлове о обраницу запеле, на раме их подигле па ће на Тису по воду.

Иду и девојке, а не само нове младе и младе. Наће се и по гдекоја, која већ и десетак па и више година удадбом превалила. Иде по воду, јер најмлађа је у кући.

Једне водоноше на Тису а друге с Тисе. Поздрављају се.

То јутро баш много водоноша било по воду. Прошло их много кроз шумицу, којом се дала стаза до мутне Тисе. Ваљда, што је светац. То јутро нешто се више разговарало. Није ни други пут мало разговора било, ал данас још више.

Па све нешто дошаптавају.

Две-три упоред иду, — како већ узана ста-

за допушта, — па се разговарају. Шупскају међу собом. Хоће мало и главом да врте. Неке и усне развучу па се насмеју. Подсмеју се у право. Ко веле: чудне ми прилике, хтео момак, да одвуче девојку, па му се отела. Леп момак!

Бива тога код нас. Момци вуку девојке. Девојке ускачу за момке. Није то ништа необично.

Момак вуче девојку често, што је воли. Хоће, велиш, да полуди за њом. А она? Она га тек преко ока гледи. Поноси се! Да је лепо проси, не би је никад добио. Неће она поћи за њега никад. Одвучи ће ју. Па мора остати код њега. Другог спаса нема, ако неће, да се покорише.

Девојку ће љубав натерати, да ускочи за свог момка. Није сигурна, да ће се лепо удати за њега. Мама и тата немају вољу.

Почесто и из интереса вуче момак девојку ил девојка ускаче за момка. Отац Лазин вели; довучи ти Катку, па ћемо јефтиније проћи; не морам ништа дати на сто, не морам јабуку пити, не морам се са пријатељем погађати, шта ћу му све послати за сватове.

То много чини.

Што дам оцу њеном, боље да купим свилу за венчану аљину, боље да употребим на што друго. Есани отац а тако мисли и мати момкова.

Бива да и девојачки родитељи пристају на ускакање. Па и у споразуму су са будући пријатељи. Сви размишљају: ако нам се деца узму, ко што бог заповеда, биће трошка и нама и вама. Сватове морамо правити. Звати морамо много: фамилија је ту, ту комшилук, ту други, којима смо и ми играли у сватови. Те све треба звати. А ко да нахрани по села? Ко да напоји? Нек твој син вуче а моја кћи нек ускаче!

Као да нема друге помоћи!

Ал и јесте: свако чудо за три дана. Биће срамоте па и проћи. А напоследку, данас је баш по моди тако се женити и удавати. Што је у моди, није у срамоти.

И опет Милан Стакић није из каквог интереса хтео синоћ да одвуче Соку Врбашку. Из чисте љубави, из велике љубави. Та волио ју! Тако само може бити. Она њега није хтела. Ни видети га није марила а говорити ни толико.

Па ко ту да не полуди! Ко ту да не дође на мисао, да силом отме оно, што му срцу мило!

Љубав га мори. Не може без Соке ни живити. Мила му је. С њом само срећан ће бити.

Колико пута прође он поред Сокине куће а само, да њу види. Није му туда пут ал ту је Сока. И он тамо иде. Мирнији је, кад ју види. Задовољнији је. Сретнији је.

Миланова је кућа чак с оне стране цркве. Па готово на крај села а село је дугачко. А Сокина с друге стране и баш на ледина.

И опет Милан мало које вече да не прође поред Сокине куће. Та да је види само! Да га жеља мине! И прође и врати се поред девојачке куће. Хоће и да попева. А добар је певач. Пева и песмом зове, мами своје драго. Хоће-л га видети?

А како му је, кад ју не види дуже време? Све му криво; све неправо. Нико му не ради, као што треба. Срдит је. Горопади се. Љут је ко рис.

Више пута бадава пролазио Милан ледином и двапут. Бадава и певао; од срца певао — Сока ни да се помоли на тарабу а камо-л да стане на врата па да га пропрати осмејком и милим погледом. Од разговора ни речи.

Праве муке, паклене муке за Милана.

А како му је тек, кад помисли, кад се сети, да Сока не мари за њега. Не бегенише га. По читаве сате нема мира.

Та зашто га не воли Сока? Није он рђав момак? Па није ни сиром!

Неки кажу, да је и лепушкат. Па што бежи од њега?

Не би њој зло било код његове куће. Рекао јој једаред на рогљу то. Ал она и не слушала.

Сока је бегала од Милана. И он ју је опет нашао увек у колу.

Два су кола у селу играла сваке недеље и сваког свеца. Свака страна од цркве за себе прави коло.

Не иде Милан тамо, куд његово друштво иде. Он долази код Ђуре и Стаке. А ту играју коло момци и девојке из оног краја, где је Сока.

И Сока иде Стаки. Зато и Милан долази овамо.

Мало се попречно гледе момци, кад дођу онамо, где им, по сеоском обичају, није право место. Ал са Миланом није тако било. Њега су трпили. Он се дружио са момцима из овог краја ваљда више него из свог.

Неправо им било само, што он да облеће око Соке. Та то је њихова девојка. Нек он себи цуру тражи у своме крају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Тако момци. А девојке баш воле, што Милан долази. На очима је. Играч је.

Чисто се поносила она, до које се Милан ухватио. Неке га баш и звале.

„Ајде шта чекаш. Ево места“.

„Е требаш му ти, Ниси ти Сока Врбашка, — додала би друга. Хоће да пецне мало Милана.

Он би се тек осменуо и помислио: ајде добро, добро.

А Милан и јесте највише играо до Соке. Ако не баш до ње а оно до њене најбоље другарице. Ту му најправије било. Ту му срцу мило било.

Задовољан био. Весео био.

II.

Милан баш воли Соку. Гине за њом. Дао би све, да ју само може својом назвати.

Знају и девојке а знају и момци, за ким лудује Милан. И жале га и смеју му се. Свете се.

Није Сока да презире Милана. Милан је и у њеним очима пристао момак. Ал опет лепши па и милији њен драган Миша Белић.

Познаје Сока Мишу одавно већ. Још од детињства. Баш у њихној кући и одрастио скоро.

Миша остао сироче, тек што у школу пошао. Сокин га отац примио на своју душу. Ко дете играо се Миша са Соком.

Кад одрастао, отишао је у службу. Долазио и опет Сокином оцу, као и свом оцу. Поштовао га и слушао. Па давао му на оставу и заштеђен новац.

Сокин отац чувао све. Ено купио Миши и кућицу. Мислим шеста-седма од Сокине. Мала је ал је кућа и — Миши лепа.

Миша још служи. Не зна, како ће проћи са солдачином па да се не жени. Да му тога није, оженио би се већ. Не би никог другог узео, већ баш Соку. А зашто и не? Лепо пристају једно уз друго: он сироме, она сирота.

Па и воле се. Ретко ко да зна за то. Ал знају они.

Миша зна Соку и она њега. Миша вели, да ће њих обоје лепо живети. И Сока тако мисли.

Не зна ни једно ни друго, како дођу до таког разговора. А ретко кад да се састану па о том да не говоре.

Није, да Миша лудује за Соком. Он је научио с њом па држи, да не може друкчије ни бити: она ће бити његова. Тако и Сока држи.

Питао је Миша већ Соку, би-л пошла за њега, ако је успроси.

Одговорила је, да би. Нимало се није устезала. А и зашто? Они су расли једно за друго.

Друкчије и не може бити него ће се њих двоје узети. Само солдација да пређе.

Ал ту запињало па и — запело.

Миша добар за царског катану.

Остао је солдат и три године мора одслужити.

Приближује се већ и дан и он ће да одлази. Приближује се већ дан туге и жалости и њему и његовој Соки.

Колико плакала само, кад је остао солдат! А кад пође, биће и више.

Миша је изашао и из службе. За две недеље мора руковати. Добио је већ писмо.

Не боли Мишу, што је солдат. Мишу боли, што Соку оставља. Та да је бар на краће време. За годину дана, па нека и за две! Ал помисли три године! Та то је читав век. Шта се и шта за три године не да преокренути. Боже, боже! Мисли Миша а Соки говори.

Долази јој сад непрестано. Нема никаква посла. Не ради ништа. Па куда ће? Шта ће? Него ка Соки и њеном оцу. Помогао им и кукурузе брати и склонити.

Тешко је Миши а терет је и Соки. Научили једно на друго. Обишли се. Заволели се. Па сад, да се растављају.

Проклета та солдација. Та што је Миша сироме; та што Сокин отац нема ништа те да даду, где треба, па да се Миша избави солдације!

Колико пута вечером тако умовали и Миша и Сока на клупи под Сокини пенџери.

Ухватио би затим Миша Соку за руку. Устали би. Држећи се за руку упутили би се ледином. Ишли би тако по дуж-њива. Долазили чак до винограда и — онда се враћали.

Пита Миша Соку једаред успут: хоће-л га чекати из солдације.

Хоће!

Каже Миша Соки, да не зна, шта би од себе урадио, ако би се она удала. Он би, — он би у — Тису скочио.

Нека се не боји, говорила му Сока. Чекаће га и шест година а не три. Протрчаће те три године ко три недеље. Само да здрави буду.

Сока се заверила Миши, да ће га чекати. Миша се заверио Соки, да ће само њу узети. Њу и никоју другу.

Заверавало се једно другом више пута. У последње дане свако вече.

Утврђивало једно друго. Надало се и једно и друго.

Већ скоро ће ићи Миша. Данас је четвртак а у недељу рано кренуће се. Више њих иду из села па биће их на једни коли и четир-пет.

Момчадија прати се. Пева и попева. Још дан-два па збогом завичају! Жао момцима оставити своје. Па у вину, и песми, у свирци, траже лека. Вином, песмом, терет растерују.

Жао Соки Мише. Па чим песму чује, сузе јој ударе. Није истина Миша међу момчадијом ал она се сети њега. Сети се она, да и он мора одлазити. Па плаче. Крадом плаче. Неће, да види ни отац ни мати јој. И опет се све гуши у сузама. Зажелила већ и да полуди, ил да умре, само да не зна, кад ће отићи.

Последње вече дошао Миша, да збогом рекне. Пољубио је Сокине родитеље у руку. Опростио се тешким срцем са њима. Са болом у души, са теретом у груди, са зебњом у срцу рекао је и Соки збогом.

Она га испратила до авлијских врата. Са њих се вратила. Ал не могла дуго издржати. Брзо се до тарабе вратила. Стала је на њу па гледала. Гледала за Мишом. Гледала у небо. Гледала у ледину. Гледала опет за Мишом па на небо и на бисер-звезде трепериве. Трепериле су и сузе из њеног милог ока. Котрљале се по образу и росиле белу мараму на врату јој. Више су јој наросиле нег роса траву.

Шта је све мислила? Какве снове сновала? Какве снове снивала?

Ни сама не зна.

Није се мицала. За кратко време иљаду мисли прошле јој кроз главу. И — опет ниједна.

Било јој као да није при свести.

А гле! Неко, као-да њој иде. Трже главу

ледином. Поглед баца на стазу, којом је прошла већ више пута са Мишом.

Доиста неко долази.

Ведро је небо. Ал она не мож да позна. У њеној глави није чисто.

Миша је! Није он: та како је уплахирен. Није он. Није он никад таки био.

Глас јој неки рече и она се сиђе са тарабе. Пође.

Док си оком тренуо ал неко прескочи тарабу. Соку стиже. Обви је око паса. Стиште је на груди. И притиште врео пољубац на вреле јој усне. И прошапта нешто. Но она не чу. Нит чу нит кога познаде. Цићну и потрча. Ал застаде брзо. И погледа још једанпут за момком. Познала га. Миша је то. Њен Миша.

Док си наново оком тренуо, био је Миша на ледини.

Ушла је Сока у собу. Легла је. Ал бадава моли сан, да јој дође. Бежи он од ње. Далеко је. И све даље иде.

Не сведе ока целу драгу ноћ. Чула је и кола једна. Прозврјала поред њених пенџера. И песму је чула. И Мишу разумела.

Пева он. Пева како нема мајке а нема ни бабајке: нико га не испраћа. Пева како нема ни брата ни сестрице: нико га не жали.

Жалостиво пева Миша. Па на жао се дало и Соки.

Од жалости срце из груди да јој искочи. И тако јој било тешко а песма ју још више растужила.

Била је Сока невесела. Дуго невесела била. Дуго се живо Мише сећала и за њим чезнула.

Једанпут је Миша послао и писмо из солдата. Све редом поименце поздравио. Па и њу, Соку.

Како јој је мило било!

(Свршиће се.)

А Р А Б Е С К Е.

ОД ЉУБИНКА.

ТИХО... ТИХО...

Тихо, тихо — не крочите ближе,
Моје чедо диван санак сјева,
Е, у сну се тијано осмева, —
Па ручице своје мале диже!

Тихо, тихо, нек ме жеља мине,
Да уживам у осмеху бајном,
У радости, у миљу бескрајном,
Да му телам: спавај, спавај, сине!

Тихо, тихо, спавај, слатка рано,
Тебе прате молитвице благе,
Твог бабајка, твоје мајке драге,
Спавај, спавај, сунце огрејано!

ХАЈ НА МОРУ...

Хај на мору — на голему
Лагано се чупић нија,
А вода је блага, тија,
Благо њему, благо њему!..

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Чунак плови — весла мала
Одјекују посред ноћи...
Куд ће лаган сада доћи,
Далеко је од обала...

Погле сада! Орган љути
Цена груди мора стара,
Шта ће бити од бродара?
Хај, млађан ће погинути!...

* * *

Море лепо — *срце моје*,
Кад по њему миље плови, —
Нове наде, нови снови,
Нове песме кад запоје!

Море гњевно — *срце моје*,
Кад по њему срџба струји,
Кад задршће у олуји,
Тужну песму кад запоје!

Е, тако ће туга стара,
Да саломи срце моје

Задњу песму кад запоје, —
Као чунић у бродара!...

Њ О Ј.

Што си брижна, што си сетна?
Зар ти, драга, ниси сретна,
Као што сам ја?
Слушај песме дивних тица
Па разгони облак с' лица,
Нек ведрина сја!

Ој, уклони косу с' чела, —
Што си тужна, невесела?
То ме боли, хај!
Погле зору како плави,
Дробан бисер гле по трави,
Хоћеш бисер тај?

Ал ти ћутиш! Шта је, мила?
Куд си тако управила
Поглед мутан, прек?
Ох, што питам! Пропшост кобна,
У њој спомен цветка гробна
Горча млад ти век!

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Свршетак.)

Ко осам сати нађоше се пријатељи у редакцији „Заточника“ и одмах се упутише у Машићев стан. У предсобљу састаше се с домаћином, који је баш у тај мах у згодан ред стављао боце напуњене вином и киселом водом. Велики сто у сред собе био је већ намештен и домаћица га је још једаред критички погледала, да није можда што заборавила. Све је било у свом реду. С пријатним смеђењем поздравила је госте и понудила их да седну: сад ће се вечера донети. Милић је одмах послушао домаћицу и сео на диван, Лукић је ишао по соби горе-доле и сваки час је гледао на отворена врата, кроз која се видео Машић како се дао у посао. Том приликом је нешто звиждао кроз зубе, и кад год би му жена прошла кроз предсобље, нешто је намигивао на њу, а ова се само смешкала, показујући главом на предео, где је била кујна. Лукић је то све видео па се смешкао и са своје стране.

После четврт сата чекања уђе домаћица у собу и позове госте да седну. Милић пружи учтиво своју руку Даринци и доведе је до стола, за тим седне и сам на место, што му је домаћица поред себе назначила. До Милића је сео Лукић а до овог Машић.

— А шта је то, рече Милић домаћици, поред вас је још место празно. Очекујете ли још кога?

— Да богме, одговори Даринка и насмеши се најпријатније. Светозар се нашао с једним својим пријатељем те га је позвао да му дође а тај му се обрекао, али после вечере, јер њу мора провести у кругу својих рођака.

Милић се задовољио тим одговором, ма да му није било сасвим право, што ће бити још кога у друштву.

У тај се мах отворе врата и „Ах!“ зачују сви гости. Сви погледе на врата а Машић притрчи њима и прихвати чинију из Љубичиних руку, јер ова у мало што није пала на земљу. Љубица се прибере и погледи прекорно своју пријатељицу. Милић пак био је у тај мах у највећој неприлици; устао је до душе, али није знао камо да скрије очи, час је гледао Љубицу, час Даринку, час опет, бог те пита, куда.

— Седи, Љубице, рече јој Даринка мирним и обичним гласом као да се није десило ништа, седи, па да покушамо твоју мајсторију, Чекали смо само на тебе и на вечеру. Је л' тако господо? рече и окрене се гостима.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сви потврдише да је тако, па и Милић, и једва седе на поновљен позив Даринчин. Љубица седе за празно место до домаћице али је све једнако гледала преда се; ни за живу главу не би подигла очи, јер се бојала да ће наићи можда на Милићев поглед. Оно троје пак, Даринка, Лукић и Машић смешкали су се у себи и ревносно вадили из чиније; њима као да није тај догађај покварио апетит.

— Што не вадите, окрене се домаћица Милићу, јело је укусно; скувала га је баш мајсторица!

Милић није могао радити ништа друго него покорити се Даринчином позиву. Вадио је из чиније и по други пут и баш се видело, да му прија. Мало по мало долазио је к себи и кад се нагнуо био на тањир, прелетао је задовољни осмех црте његове. Као да се није баш ердио, што га је Машић преварио; а и која би вајда била. Љубица је пак седла једнако мирно и замишљено и никако није хтела да се одазове Даринчином позиву.

— Ти си по свој прилици већ у кујни јела, рече јој чинећи се целом призору и невешта, а то ниси требала. Видиш, и нама ће боље пријати кад окуси куварица своје дело. Дед, Љубице, узми мало!

И Даринка узме Љубичин тањир и напуни га јелом. Љубица се, до душе, мало одупирала али на послетку већ није могла одбити понуду. Кад су гости првим јелом били готови, хтеде Љубица да устане, али Даринка јој није дала.

— Остани ту, рече јој, идем сад ја у кујну а тањире ће већ девојка скинути.

Љубица је била још у већој неприлици, кад је приметила, да из међу ње и Милића нема сад никог. Милокрвна румен осу јој се по образу и само је тек по кад кад погледала Машића, који је са врло равнодушним лицем жватао хлебац и њој се тек само онако клањао. Лукић се пак окренуо Милићу и рече му:

— Ми смо заиста већ отпочели књижевну вечеру и то, као што приличи, лирским песничством. Је л' те, драги домаћине, околности су са свим лирске?

— На сваки начин, рече Машић звецкајући виљушком о сто, а временом ћемо прећи на епско песничство, у ком се приповеда; завршетак ће бити пак драмско, јер ће на нас све, да, на нас све, наићи катарза, она добротворна олакшица душе наше.

— И ја се томе надам, рече Лукић мирно, шта више, уверен сам да ћемо прећи све појаве песничства. Та, за то смо се и састали! Него, брате Стојане, настави и окрене се опет Милићу, нисмо још чули твоје мњење, па ни госпођичино! рече и погледи Љубицу.

Љубица није одговорила ништа и чисто јој немило беше што се Лукић обратио на њу. Из те неприлике избави је Даринка, која је тамап ушла посећи чинију печења; за њом је носила девојка салату.

— Госпођо Даринка! поче Лукић и погледи домаћицу. Ми смо већ отпочели књижевно вече.

— А како то? запита га Даринка и седе на своје место.

— Ево, настави Лукић и намигне малко на Даринку, сад смо у сред лирског расположења. Зар не осећате жељан мирис цвећа? Зар не чујете тужно прижељкивање славуја?

— Збиља, насмеши се Даринка, и чисто ми је пред очима Хајпеова песма о... по о... неспоразуму. Не може сад одмах да ми падне на ум.

— Хајне је теоретичар, рече једва Милић.

— Али за чудо говори из живота, примети Машић.

— Изволите, господо, путкаше Даринка, немојте заборавити, да је ово књижевна вечера, ваља нам дакле неговати и књижевност и вечеру. Господине Милићу, ви сте извадили врло мало, па баш крило.

— Крило показује полет, рече Лукић, било је некад време, кад сам га и ја радо јео; сад се више држим већих залогаја.

— Ниси бадава *практичан* лечник, примети Милић.

— Али, господо, прихвати сад Машић поред ваздушастих и чврстих књижевних залогаја не сме мо заборавити на течне. Нешто ми мало пијете вина, а вино је добро, из винограда је мога таста. Добро здравље!

Људи се куцну; Даринка се пак само поклонила, није хтела да се куцне, да не би тиме довела Љубицу у неприлику, јер би се и ова морала куцнути са свима, дакле и са Милићем.

— Заиста, печење је добро, рече Лукић, баш ћу бити тако слободан, и он привуче чинију к себи и поче вадити. Куварица је заслужила највећу похвалу, говорио је међу тим, само да знам ко је!

— Најскромнији гост за овим столом, рече Даринка.

— Где дела говоре, ту се реч не чује, примети Лукић; за иста ово је деликатно. Него збиља, настави и испразни чашу вина, морам вам приповедати свој сан. Да видите занимљив је.

— Па да га чујемо, рече Даринка.

— Сањам ја, поче Лукић, а ја у некој башти. Прави Хафисов ђулистан. Мале и велике леје на све стране, без икакве намере а из међу њих вијугале се узане стазе, тамо амо, да се опет све састану. По гдекојим местима беху цбунови, окру-

гли, шиљасти али опет нешто занемарени. Цвећа је било разног: шебоја, резеде, дан и ноћ, љубичице чак, али највише ружа и то разних. Ходам ја лагано по стази, кад ме у једаред к себи привуче чудноват неки приказ. На једном стаблу био је усамљен пупољак ружин; пупољак још али је обривао, да ће се најлепше развити. Око тог пупољка облетала је пчела и тако је тужно зујала, да сам је и нехотице са саучешћем погледао. Пчела се приближи пупољку али чашица његова била је затворена и пчела је наишла само на оно круто, зелено лишће што је пупољчеву чашицу омотавало и чувало. Али пчела као да је била задовољна и тиме, јер је сваки час слетала на то лишће, док се у један мах нагло диже у вис и чисто болно зазуја. Приступим пупољку ближе и спазим како је на трну једном, који је био баш из под оног лишћа, заостала која длачица. Убола се сирота пчела, помислим у себи и погледим горе да је видим, камо је одлетела. Ено је, где леће по ваздуху, обилазећи чисто свако цвеће. Али, да богме, то није могло бити тако на дуго. Пчели треба хране, треба јој мирисног сова за мед свој, и ено, како се лагано спушта на расцветану ружу. Али се није спустила са свим у чашицу њену; обилазила је само лишће али у недра јој није погледала. У једаред зачујем слабачак глас, као да је нешто пукло. Почнем гледати око себе али спазим, како се и пчела дигла у вис и из прва се нагло, за тим све лакше и лакше приближивала опет оном пупољку. Приступим и ја ближе, и имам шта видети! Пупољак се поче развијати и ширити а оно зелено лишће развило се, спуштало се лагано и покрило је свако трње, што беше на подножју њеном. Тај слабачак гласак дошао је од туд, што је пупољак почео да се расцветава, помислим у себи, и тај гласак могла је чути само пчела и ја, чија су чула била тако оштро развијена. Како се то десило, да се пупољак почео развијати баш у онај мах, кад се пчела спустила на ону развијену ружу, остаје ми и сад загонетка. Али, да богме, у онај мах писам имао када да о том премишљам, јер сам сву пажњу обратио на пчелу. Та је била већ близу ружице и неко благо, меко зујање чуло се том приликом — јер и пчеле имају душу и осећање па знају ово и да изразе на свој начин. Ружица је остала нешто мирна а ни пчела се није усудила одмах да слети на њу, док се не диже неки лак поветарац и пчелу чисто нагони да се ружици приљуби. Ох, како је био тај састанак мио! Стабло је дрхтало, ружица се љуљускала а пчела је тако необично зујала, да сам је чисто разумео и сам. На онда се осу бајни мирис из ружице, да је сва околина, све оближње

цвеће њојзи окренуло и чисто спустило главе у знак признања, да им је ружа заиста краљица. Па онда оно двоје! Све је било заборављено, и трн и оно случајно и привидно неверство, пчела је имала своју ружицу а ружица своју пчелу. А ја? Ја сам стајао и с влажним очима гледао сам тај необичан приказ. Лагано, баш као иза слатког сна, пробудио сам се . . . . Је л' те, господо, да ми је сан занимљив?

Лукић није добио одмах одговора; сви су били заузети својим мислима, највећма Милић и Љубица, који су добро осетили, камо смера Лукић својом приповетком. Летимице, као случајно, погледао је Милић Љубицу и поглед му се на путу састао с њеним погледом. Обоје се тргоше и обоје поруменише.

— Сад смо у сред епског песничтва, рече Милић лагано; али то нек нас не задржи, да попијемо коју чашу вина. Добро здравље! настави, кад је сваком у чашу усую вина.

— Заиста сте леп сан уснили, рече Даринка Лукићу, мени се бар допада јако; чисто сте ми дирнули најтању жицу осећања мог. Баш вам захваљујем.

Лукић се поклати и насмеши, за тим испразни своју чашу и погледи замишљено преда се.

Даринка међутим изађе напоље али наскоро за тим опет уђе и нагло рече Лукићу:

— Докторе, ходите мало у кујну, чини ми се, да је девојци нешто позлило.

Лукић устане одмах и пође за Даринком а Милић узе празне боце и под изговором, да их мора напунити, изађе такође.

Љубица и Милић били су сад сами.

Љубица, која је замишљено седела, није у први мах ни приметила, да у соби нема никог другог осим ње и Милића; како се пак задрхтала, кад је погледала око себе и само Милића спазила. Прво јој беше да изађе такође; али нека тренутна малаксалост не даде јој ни да устане. Милић је пак неко време гледао преда се; за тим, као да се нечем решио, подиже главу и погледи Љубицу. Погледи су им се опет састали и на тренутак мировали тако. Из Милићевих очију извиривало је неко кајање са бескрајном љубави; из Љубичиних очију само бескрајна љубав.

Лагано се пагне Милић к Љубици а ова није уступала натраг.

— Може ли и хоће ли ружица отворити мирисав цветак свој пчели, која несмислено, у очајању није знала шта ради?

Љубица није одговорила ништа; дрхтање неко пређе је као струја блага. Гледала је преда се и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

није се помакла ни онда, кад се смелије него до сад, још већма приближио њојзи и њену руку узео у своју.

— Та ја видим, да ми ружица прашта! Немој, немој ни казати! Дрхтање твоје руке и суза на оку твом казује ми јасније него многа реч. Та ја писам заслужио ту срећу, али ћу показати, да сам је достојан . . . . док у мени срце бије. Љубице!

— Та вашој девојци није ништа, зачује се сад Лукићев глас у предсобљу, који Љубицу наведе, да се мало тргне; али Милић није био више расположен, да себи задаје стеге. Чврсто је држао Љубичину руку, и није је испустио ни онда, кад су сви ушли у собу; Машић с пуним боцама у руци.

Ћутке али са значајним осмехом поседали су сви на своја места, само што је Даринка морала сести на Милићеву столицу, јер се на овоме није видело, да хоће да напусти задобивено место. Машић је свима насуо чаше; за тим устане, подигне своју чашу и поче:

— И драмску врсту песничтва проживили смо ево сретно; на нас, на душе наше наишла је добротворна катарза. Што су проживиле главне особе, то смо и ми, споредне, јер нам доделио удес такву улогу, која умирује живце, неспоразум решава и отклања, а обликује оно, што је једно за друго. Нас троје: моја жена, доктор и ја осећали смо за ово последње натухтено доба исте болове у срцима нашим као и оно двоје, што сад седе тако близу једно до другог. Али ми смо себи тврдо предузели, да уклонимо сметње, да решимо заплет, који је био душеван, психичан а никако моралан. С тога смо прегли свом силом, да утремо пут к заслуженој срећи, лепој будућности. И ако додам, да највећа заслуга припада мојој жени, верној пријатељици госпођице Љубице, онда сам рекао само што је истина. Ја се радујем од свег срца, што нам је покушај испао за руком. Називам вас редом, да испијемо чаше у здравље госпођице Љубице и господина Стојана Милића! Живили на многаја лета!

Тек сад, после Машићевих срдачних речи, развила се скученост, која је све до сад ипак владала друштвом. Лукић је звучним гласом отневао „многаја лета“ и сви су га одушевљено пратили.

И сад је настало право весеље. Здравница је текла за здравицом, песма за песмом а међу тим се лака деца шале дизала у вис и друштво за собом повукла. Љубица се и смејала и плакала је а са свим је заборавила на завет свој, да ће се, као и

Мара, одрећи Милића. А Милић? Он је говорио речи, што их је негда тек осећао, кад је био у манастирској шуми, тамо крај извора, у ладовитом присенку. Био је сретан, као што није био можда никад, и кад је било већ крајње време, да се иде кући, с тешким се срцем растао од Љубице; али сутра ће доћи за цело, сутра ће казати њеном оцу, за што се туђио њега и његове куће . . . , сутра ће запросити у њега Љубичину руку. А старац му је ваљда неће одбити?!

XXIV.

И није му је старац одбио, кад је сутра дан, свечано обучен, стао пред њега и то с Љубицом заједно. Сузе се превукле преко старчевих очију, кад је видео сретно, пресретно лице своје драге јединице.

— Узмите се, рече а глас му дрхташе, та то ми је вајкадашња жеља. Будите сретни а та буда-лаштина, коју сте преживили, нек вас учи памети. Бог вас живио!

И старац положи руке на њихове главе и топла молитва благодарности отме му се из препуњених груди . . .

У тај се мах отворе врата и у собу уђоше Даринка, Машић и Лукић. Даринка одмах притрчи Љубици и загрли је а Машић и Лукић свеердно се руковаше и изљубише с Милићем и са старим Живковићем.

— Биће то сватови, смешио се Живковић а овамо брисао је сузе из очију, каквих још није видео Нови Сад! Сазваћу госте са свију страна, па нек се пева и приповеда, док траје нас и наших потомака. Данас сте сви, наравно, моји гости — али, Љубице, имаш ли доста ручка?

— Биће, биће, рече Љубица и истрчи у кујну.

— Ви, госпођо Даринка а и ви господо, настави Живковић, заслужујете у првом реду моју топлу захвалу. Речи су слабе; али будите уверени, да вам то дело нећу никад заборавити.

— Да их не знамо, и да нас не везује пријатељство, можда се не бисмо заузели, рече Лукић топло, али овако морадосмо. Да се губе и да пропадају пред нашим очима! А, то није смело бити!

У то се отворе врата и Љубица уђе брзо.

— Биће ручка, биће, рече весело, само нек остану.

И остали су сви, и још дубоко у ноћ чуло се са првог спрата Живковићеве куће весео жагор, жива реч и одушевљена песма.

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Свршетак.)

П Е Т И Ч И Н.

ПРИЗОР ПРВИ.

Шума, као у првој радњи.

Симон. Мирјама.

Симон (осврнут натраг).

Ни трага од ње, залуд тражња сва!
 Бој допр'о већ до брда високих,
 Јеровам бежи — цар ће добити —
 Ал' Суламка је, тужан, умрла!

Мирјама.

Кукавна сестро! Занесе те коб!
 О, да га никад ниси видела!
 Па сретна ти, па миран завичај!
 Ал' дао Бог, то бити мораде.
 Да живи она, да нам дође још
 Из развала — за друго с' не бринем.

Симон.

Ви'ш тамо онај црвен пламен, дим,
 То Јерусалим букти јамачно,
 Хајдемо и ми, беж'мо с дететом,
 Хајд замном тамо — ено закутак.

(Оде с Мирјамом.)

ПРИЗОР ДРУГИ.

Суламка (долази из дубљине — прерушена).
 Па што с' не смеју, што их поп'о страх?
 У огањ да се дивно гледати!
 Плам прска, праска балван усијан,
 К'о златни стуби греде падају
 А ја сам им се смејала. Јер све,
 Што год постоји, мора, после — пре —
 Изложити се, пасти, нестати.
 Што данас стоји — пашће сутра већ —
 За вечност цигло једно ј' створено.
 А то је — срам.
 Па шта је човек? Питах некад ја.
 Ко беше вредан, да га питам то?
 Шта? Ништа! Лудост! Да-л и жена сме
 Помишљат' на што? Шта сам била ја
 За њега? Жена! Више ништа баш!
 Да! Срам! И греда гори пламеном.
 И камен букти Јерусалимски —
 Но јачим жаром гори образ мој
 Од срама, — ког ће спрати само смрт,
 Он не хте. Ја сам ишла развалом

Кроз живи огањ — власи пуштених.
 У лепршавој, лакој одећи,
 Плам није жег'о — само ј' светлио —
 Да боље видим ићи кроз свој стид.
 И зид је пуц'о, греда праскала,
 Баш к'о да шћаше доћи крајњи дан —
 Смак свету. Свуд сам чула један глас:
 „Ја не знам њу — та какву Суламку?!“
 Тек куцну чаша — и сав живот мој
 Би засут као вино румено —
 Од ког је онда он баш напио.
 Помози смрти! — Сад разбери ум:

(Задубљена у мисли.)

Већ сестри натраг никад не можеш
 И Симону. А што те презиру
 — То мора бити, кад су дознали —
 По *заслузи* ти бива. Оца свог
 Омахнула с' на часу самртном!
 И сав си свет због њега презрела —
 Сад он на тебе заборавља — ид',
 Ид' у смрт, у смрт!

ПРИЗОР ТРЕЋИ.

Јеровам, долази из дубљине. *Суламка*.*Јеровам.*

Нога ослаби
 И нигде баш је наћи не могу!
 Гле! Она, ено! Авај, какав лик —
 Сред срца дира и к'о јутрењ зрак
 Младићки жар ми груди пробија
 На љубав сећа. — Ја те добро знам,
 И не иптем ти слатки одговор;
 Јер ти си за ме лик од камена.
 И ја и ти смо прошли, пропали,
 Ти — преварена вером његовом —
 А ја у теби. Само један мост
 Још може спојит' овај страшни јаз
 Међ нама: Он сад слави победу,
 Устоице гони замном, тражи ме.
 А ја сам крвав, љут, увређен лав,
 Што тражи биљку, да се заложу
 И да га спасе — јер ће скапати
 Дај, пружи руку —

(Она му пружи руку.)

нећу казати:

„Започни самном живот, леп и нов“ —
 Почетка за нас нема никаквог;

Ал' има други живот — заборав:
 Још једно другом мож' опростити.
 (Чује се звека оружја.)

Суламка.

А што?

Јероваам (жалосно).

Јер ту је близу потера —

Суламка (нагло).

А ти се спаси! Не бих волела,
 Да овде страдаш ради мене — не!
 Шта? Он? Ја не смем њега видети!
 Ти знадеш пут, хајдемо, бежимо!

Јероваам.

Сто пути хвала за ту слатку реч —
 Хајдемо на брег крајем јаза тог;
 У пећини тек смемо ноћити
 А ту је мач мој доста одбране.

Суламка.

Па хајд предњачи!

(Док се Јероваам пење на врлети с леве стране)

Као козе — је-л?

Бог, Јеровааме, ту ти ули реч —
 Ал само ја не могу — склизнућу —
 Ти иди сам па бежи у туђ крај —
 За мене ништ не живи. (Стане.)

Јероваам (окренув се).

Шта је сад?

Што стојиш? Несвест?

Суламка.

Не — ох провале!

Зар није лепа? Свег ме подсећа
 На густу маглу првог детињства;
 Гле дивље руже како цветају —
 Ти прашташ мени, Јеровааме?
 Је-л, све ми прашташ?

Јероваам.

Сестро! Шта ти је?

Тај тавни поглед — куд ћеш доле с њим?
 Сарањујеш ми моју срећу сву —

Суламка.

Не твоју! Моју — и сву мене с њом.
 (С раширеним рукама)

И ја га опет љубим ватрено!
 Нек није веран... Збогом, сунце, ти,
 Отворите се бездан-дубљине,
 Ливански бреже, падај, смрви ме!
 (Скочи у бездан.)

Јероваам (скочив да је задржи).

Стан! — Доцне! И ја треба сад да мрем.
 Ал' како?

ПРИЗОР ЧЕТВРТИ.

Соломон. Мемнон. Трабанти. Јероваам.

Мемнон (вичући).

Ено, сам баш уз дрво!

Јероваам (млатајући мачем).

Ха! Ту сте већ! Да видим, вад'те мач!
 Крв за крв! Ал' је ово красан дан!

Соломон.

Поштедите га!

Јероваам.

Твоја милошта

Одавно већ је за ме прекасна —
 Ја тражим смрт!

Соломон.

Ја нећу живот твој,

Поклонићу т' га! —

(Пиштајући пратиоце.)

Нико не зна траг?

Куд оде? Где си, сунце, Суламко?

Јероваам.

Коју си изд'о? Осрамотио?
 Изневерио? Ја јој знадем траг!
 Ви'ш оно трње, где је висила?
 Ви'ш оне рите јадног детета?
 Њу љуби сад дубоки хладни гроб — —
 Но чему брбљам? Чини једном крај!
 Приступите ми — потргните мач —
 Суламку своју светити бих рад!

(Патрчи, да се набоду на копље трабаната — те и умре.
 Издалека се чује заповика.)

Соломон (као скрушен стојећи).

Је-л можно?

Мемнон.

Царе! Вриска жена! Чуј!

Соломон (ударив се по челу).

Кроз мене, побро, доле скочила!

Мемнон (гледајући натраг).

Но — враћају се; носе лешину.

ПРИЗОР ПЕТИ.

Симон. Мирјама. За њима носе лешину Суламкину на
 гранама од дрвџа. Пређашњи.

Симон.

О, плачи небо, земљо, свете сав,
 Не цвати нигде више такав цвет!
 (Носила се спусте.)

Соломон (приступивши ближе).

Стан! Ћут'те сви! Тек један плакат' сме,
 Једном је само све с њом умрло.

(Клекне уз лешину.)

Па мртва? Само један пољубац!
Још један само — нѐме усне ви!
Те драге очи не гледају сад?
Суламка мртва? Куку, Боже мој!

(Дигавши очи к небу.)

Да, грешно сам — нисам био чист —
Ал' опет, Боже, престрог ти је суд!
За један ђор, за лаки заборав,
За час неверства — грозни, вечни гроб!
О, сву красоту земље имадох:
Та златну круну, благо, престо, мач —

Над светом влад'о, срећан, радостан,
И суд ми свет већ широм славио —
Високо стајаш: Звезде злаћане
К'о адем су ми главу китиле —
А сад — сад дош'о мој најнижи п'ад!

(Трубље у славу победе.)

О, не свирајте! Каква победа?
Земаљски свете — смешна сујето!
Та нашто све — кад нема Суламке!

(Падне преко лешине.)

Трубе свирају жалосно. — Завеса се лагано спушта.

СТРЕЉАНИ.

ОД ЉУБИНКА.

IV.

 Београду једно пре подне 188* догодила се два убиства. Тај догађај изазвао је небичну узбуђеност код Сављана, где се та крвава драма одиграла.

Амал-баша¹⁾ Н. био је под управом царинарнице београдске. Беше старешина над осталим посленицима, који на леђима товари из лађа-житарица изнашаху.

Са своје неуредности беше једнога дана из службе отпуштен.

То је био узрок, те се он одважи, да изведе тај крвави злочин.

Да-ли се из раније на то спремао, или не, то не знам, ал' ће свакако бити, да је премишљао по дуже, како да изврши св га плана. То се даје констатовати и тиме, што је сасвим спреман дошао у кућу шефа царинарнице београдске, кад је тај злочин извршио.

Једног дана, од прилике пред подне, ушао је у кућу, у којој становаше г. В., шеф царинарнице. У кући беше стара мајка г. В. Амал-баша смотрено и опрезно пође вратима од себе, где је обично г. В. седео.

Пред-а-њ изађе мајка г. В.,

— Је ли ту господин? упита је амал-баша.

— Није! А шта ће ти?

— Треба ми!

— Потражи га, рече стара, па пође у собу.

— Стој! викну амал-баша, па потезе револвер на њу —

Отпоче кресати. Пуцањ се разлегаше по кући.

Стара паде.

¹⁾ Старешина носача.

У то се појави г. В.

Убица поче и на-њ пуцати, па се за тим обреуз степенице доле.

Г. В. беше неповређен. Рука убичина сигурно је задрхтала, те је хитац свој циљ промашио.

Веле, да у човеку има печега *животињског*. Може бити! Тигар је бесан, кад се раздражи, а човек је тигар, кад му крв падне на очи.

Амал-баша појури правце својој кући. Нагло уђе у собу. Подупре врата изнутра, па се намести поред прозора. Пред собом имађаше пуну пушку.

У то се појавише жандарми.

— Нико да ми се не приближи, грмео је убица, па напери пушку кроз разбијено окно од прозора. Један млад жандарм, од прилике 20 година, одважно пође напред.

Пушка плану.

Жандарм се зањиха.

Хитац је добро погодио.

Жандарм тек прошапта: „Јадна моја стара мајко!“ А за тим издахну...

Два убиства у једноме часу!...

С тешком муком савладаше га.

Беше у рукама власти.

Закон је изрекао своје. Пресуда је гласила: на *смрт!*

Да ли је то било дело ефекта, тренутне раздражености, не знам, ал биће да је с предомишљајем извршено, јер, као што већ рекох, то се види из тога, што је спреман дошао у кућу свога бившег шефа.

Ово мимогредно рекох, ради неких, који о томе резонуваху.

* У броју 25. стр. 797. ред 15. погрешно је штампано: код последње полицијске власти, треба: код последње полицијске власти.

WWW.UNILIB.YU освитку „туцин-дана“ поведоше га на стрељање.

Беше миран. Проседе власи повијаше децембарски вијор, то на једну, то на другу страну. На себи имађаше доста добар зимски каут!

— Молим, рече после прочитане пресуде, да причекам на жену и децу, да се с њима опростим.

— Они неће доћи, рече извршник.

— А казали су ми — уздахну осуђеник... па добро! Нек их бог благослови!...

За тим понизним гласом настави:

— Немојте ме у кауту стрељати. Допустите,

да га скинем и оставим деци, да купе за-њ хлеба, да се заране, јер овако ће цабе са мном трунути. И то му нису допустили, а могли су!

Умрло је од четир хитца. Танета су погодила — срце.

Тада сам чуо, где један сељак иза мојих леђа рече:

— О, брате, код нас у селу данас убијају свиње, а овђе људе!

Зар ово није верна илустрација народнога карактера? Закон пада пред тако *простим* ал *логичним* појмовима!

(Наставиће се.)

БРЕГ ВАТРУ БАЦА.

(Наставак)

4. Са вулкана се често разлива вода, помешана са пепелом. Вода је отуд, што се снег топи по брегу.

Така вода а особито пепео затрпали су године 79. после Христа Херкуланум и Помпеји. Така киш са песком покрила је 1822. године сто четрнаест села и велик део лепе обрађене земље на Јави. Са *Когоаки*-вулкана је 1877. године страшно ширила се вода и пепео. Све је уништила. Једна се река нагло спуштала ка северу у долину *Хило* и потопила је сва нижа места; том приликом пропало је сасвим и оно место, на ком се некад *Хумболт* радо бавио. Око четир стотине људи нестало је а четир иљаде остало је без хлеба. Да је потоп грдан био и отуда се види, што је речица једна јако нарасла на свом ушћу. Друга река с брега јурила је ка западу у равницу *Кало* па се ту разлила као језеро. Ова долина страдала је већ више пута, зато и није било на њој много становника нит је обрађена била. Река је даље потекла ка југу и упутила се управо на варошицу *Лагакунгу*. Срећа по то место, што се баш пред њим поделила река у три рукава а уништила би га сасвим. И овде је било велике штете: њиве и многе зграде страдале су. Још једна река ваљала се са брега. Та је ишла од југо-истока самог брега и свуд покоре чинила.

Где није допрла вода и муљ, дошао је пепео: доста далеко од вулкана нападао је пепео двадесет центиметара дебео. После неколико дана пало је више пљускова и вода је снела пепео.

5. Мање-више видели смо, шта све избаца брег.

У самом вулкану главну улогу игра водена пара. Као што је пара и иначе у животу кадра много да креће, тако и овде. Напне се она па диже лаву и баца ју; пара кроз лаву прска и пуца.

У лави је увек водене паре и воде а то се види и отуд, што она доцније из лаве изађе, па се лава испуца као оно црна ритска земља, кад је дуго суша.

Осим паре лете из вулкана и ваздушна соња киселина, паре од сумпора, угљена киселина, водоник и друга ваздушна тела; излазе из вулкана и спојеви са хлором, па глауберова со, горка со, гипс, зелена галица, затим пепео, песак, камење и т. д. и т. д.

Не да се рећи, колико ће који брег избацити тих разних ствари. Како који и како кад.

Текла је лава у дебљину један до два метра, у ширину тридесет до четрдесет и није река дуга била: онако речица па и поток. А било је бог-ме и правих река, брзих и јаких река.

Кад је лава из *Етне* 1669. године уништила *Катанију*, рачунају, да је истекло тада из ње до милијарде кубичних метара.

На *Исланду* има читава пољана од саме лаве: у дужину је сто педесет километара, у ширину тридесет до четрдесет километара а у дебљину тридесет метара. Неће бити, да је ово избацио вулкан све једном приликом него у више, и опет *Бишоф* вели, да је 1794. године истекло пет стотина милијуна кубичних метара; а то је више него што износи највиши брег у Европи.

И не трчи лава једнако брзо под брег. Како кад. Једанпут јој се више жури а други пут мање. Равна се то по томе, како је брег нагнут, наклонен па како је лава густа и хоће-л скоро очврснути.

Године 1669. прејурила је лава са *Етне* за првих двадесет дана двадесет и два километра а за даља четир километра затим требало јој је преко двадесет и три дана.

Ако ће се лава скоро охладити, прелази на

дан једва по метар, мада је како брзо јурила у почетку.

А што се тиче тога, кад ће се лава охладити, и то је различито. Некад брже, некад спорије.

Ако је изађе много, треба јој врло много времена, па да је сасвим хладна.

На неким местима у лави са *Везува* од 1858. године могло се кувати јело још 1864. године.

6. Ретко, врло ретко који вулкан баца ватру непрестано. Сваки је неко време вредан. Ради па се и умори. Треба му затим одмора и одмара се, купи тако нове снаге. Прибира се, па ће опет за које време на посао, на рад.

Не дангубе сви вулкани једнако дуго време: једном се свиди па ћути дуже а другом опет да мирује краће време.

Један се дуже справља а други краће. У једном се кува дуго а у другом кратко време.

Одмара-л се који брег дуго, јаче и страшније баца ватру. Ћути-ли вулкан дуже, већма прска, већма се разбаца. И ћуталица-човек већи гњев сипа него онај, који увек псује и грди. Испод мире три ђавола вире.

Везув је вулкан близу *Напуља*. Стари нису ни знали, да је то вулкан, јер никад није ватру бацао. По врху је био раван и говори се, да је *Спартак* године 72. пре Христа на њему табор ударио. Тек 63. године после Христа почео се будити: био је јак земљотрес и кратер се отворио. Затим се тресла земља више пута а 79. године беснио је вулкан. Тако је пустошио и покора чинио, да те страхоте ваљда никад није било. Тога чуда није нико упамтио па ни прибележио.

7. Нећу ти, читаоче, криво учинити, уверен сам, ако коју више рекнем о *Везуву* и о првом бацању његову.

За време географа *Страбона* по *Везуву* су биле лепе пољане и ледине ал на врху није ништа напревало, мада је лепо раван био; шта више по врху том виђале се неке бразде, зато је *Страбон* и питао а да није брег кадгод ватру сипао.

По *Марцијалу* су били на *Везуву*, пре него што се повулканио, лепи виногради и гајеви а посвећени су били *Венери* и *Херкулу*. Подземне снаге јављале се и тада, тресле су земљу, ал није никакве штете бивало.

Тек, као што рекосмо, године 63. после Христа био је јачи земљотрес а годину дана доцније беснио је земљотрес у Грчкој и у Македонији. За цело је морало бити тада више земљотреса, ал није забележено.

Фебруара трећег године 63. дошао је ред на *Херкуланиум*. Од јаког земљотреса порушио се један део вароши а други готово да се сруши. И *Напуљ* је нешто страдао.

Тресла се затим земља на више места и близу и далеко и уништавала се тако места и вароши. У том дошла и година 79. после Христа.

Пре него што ће вулкан ватру сипати, тресла се земља свуд у околи, ал људи нису већ много о том бригу водили, јер се навикли на земљотресе.

Не само да се земља тресла пре избацавања *везувова*, него, — приповетка је само, наводи ју *Дио Касије*, — било је ту и других знакова, да ће се чудо догодити.

Већ у јесен виђала се разна привиђења и дању и ноћу: ишле неке грдосије од људи по ваздуху па и близу вароши долазиле. Сад је наступила неисказана суша и онда се стаде земља тако трести, да се равница све таласала а врхови од брегова падали. Под земљом је грмило, над земљом је хујало; море је беснило, небо одјекивало, и на један мах чу се страшна тутњава као да се брегови руше.

Сад полети грдно камење у вис па указа се ватра ал тако се задимило, да је сунце помрчало и небо поцрнило. Од дана постаде ноћ а ноћну таму прекидало је пламење.

Неки помислише, да се потукли гиганти, голијати, грдосије од људи, па и додадоше, како су чули убојну трубу у ваздуху. Други судише, да је већ крај свету: земља ће прећи у хаос и ватра ју уништити.

Људи се уплашили. Од страха бегали су из кућа на поље, од страха су бегали и са поља у куће. Нигде нису били сигурни, свуд их је пенео нашао.

Штете је било грдне. Пропало је и људи и марве, чак и тица и риба.

Плиније млађи гледао је својим очима ту страховоту па ју је и описао сасвим потанко.*)

По њему је почео *Везув* бацати или 24. октобра или 1. новембра Још није јасно, ког баш дана а важно би било да се знаде због тог, што је 1. новембар те године био три и по дана после уштана а месец је најближе био земљи. Тако би се могло више знати, да-л месец утиче што на вулкание.

*) Упореди „Српске илустроване новине“ 1. стр. 35.: два писма и т. д. у преводу др. С. П.

О П Р О Ш Т А Ј.

ГОВОРИО У ДВОРАНИ СРПСКЕ ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ У НОВОМ САДУ 18. ЈУНИЈА О. ГОД.

НИКОЛА МАНОЈЛОВИЋ.

Поштовани зборе!

Нема тога срца на свету, које не осећа права, истинита бола, кад се растаје на дуже време са својим милима.

Ко хоће да види, да позна сузу чисту, сузу искрену, нека је мотри, кад кане на растанку. Боли то, растати се са својим милима и онда, кад има повратку изгледа, а где не би био тежак растанак вечити, растанак са најслађим добом човечијим, са детињством; растанак са местом, у ком нам је свака стопа земље осветлана успоменом из детињства; растанак са заводом, који нас је осам година згревао под својим окриљем, неговао брижно и развијао у нама најдивније дарове божије: ум и срце, без којих не би био човек човеком!

* * *

Данак је гонио данка, месец месеца а година годину; приспео је час, да са слатком тугом у души кажемо последње „збогом“ овој светињи својој, храму науке. Приспео је час, који смо с толиком радошћу, с толиким усхићем очекивали, а доћи ће за цело дан, кад ћемо зажалити, што нам се тај тренутак није у вечност отегао.

Судбина нас раставља, ми јој чујемо ону тајанствену реч, којој још нико живи није прави смисао проникао, реч страшнију од смрти, чујемо јој оно страшно „никада“.

Овим часом прекинуће се везе, које су нас спајале с овим заводом; отпашће све дужности дојакошње, престаће све, све ће угинути, осим осећања љубави и захвалности.

Љубав и захвалност остављамо ми овом заводу као ударје за оно умно благо, што га овде стекосмо, као ударје за оне свете успомене, што их собом у срцу носимо, успомене, које ће нас тешити као анђели хранитељи и утешители у часима борбе, у часима искушења. Светле су то успомене, па су тако лепе, тако миле, па су тако чисте, као и оно доба, у коме су поникле. Кад се нађемо у животу сами, остављени, преко њих ћемо се поразговорити са учитељима својим, са друговима својима; туга садашњости прелиће се у успоменама прошлости и нама ће срцу одланути. С њима ћемо

се преносити у оне дане, без којих човек не би ни створио појам „среће“.

Ако је кад год и помрчало јасно, ведро лице детињско, ако је било кад год тешко на срцу, то се махом све и заборавило, јер на цветку детињства лакше опада трње и бодље, него ли што се шарни, цветни листићи округле; тренутне неугодности у детињству, тренутно и изумиру у забраву, ал слатке часове из млађаног доба, тек смрт је кадра да збрише из срца.

Ти слатки часови, те свете успомене, спајаће нас до самртног тренутка са овим заводом, спајаће нас вечито са оним људима, који нас задужише, као и родитељи. Родитељи нам дадоше живот, а они дадоше томе животу живота, они нас родише духовно, они нам умне очи наше отворише, они учинише, да можемо бити свесни људи и свесни Срби.

* * *

Данас ће се растати брат с братом, друг с другом; можда ће то бити последњи загрљај, потоњи стисак руке, након осмогодишњег друговања и братинског живота. Сузним оком погледаће један у другог а сва љубав међусобна, сва пажња толикогодишња слиће се у једну циглу реч: Збогом! јер у том тренутку нема више речи.

Сваки ће поћи својим путем, да остварује снове младости своје, расуће нам се коло и десно и лево, ал се брат од брата неће отуђити, не може се отуђити, јер ове свете успомене зближиће даљине, снизити висине, само да саставе једнога с другим. Из овога завода деле нам се стазе, ал буде ли лепе среће, нећемо се изгубити; светиња тих успомена, довешће нас на послетку једној мети, којој смо са жарким млађаним заносом посветили и живот и сву срећу у животу, посветили добру и срећи народа свога.

* * *

Срећни смо у овом тренутку.

Та се срећа не може пером описати, не може речима исказати, — та се срећа може само осећати.

Наша је будућност!

Ми је не знамо, закривена је непровидном копреном, ал баш што је не знамо, срећни смо, можемо се надати, а срце највећег песника српског пева: „благо оном, ко се чему нада“.

Срећни смо, што слутимо у тој тамној будућности овапућене своје идеале, испуњене све снове, што их је млађана машта стварала.

Срећни смо, што нисмо таленте у земљу скрили, што нисмо дане младости своје заман прохарчили, већ их провели у првој, светој дужности свакога човека, у дичном знамењу овога века, у — раду.

Срећни смо, што се враћамо у криоце својих родитеља свесни, да смо се одужили љубави и пажњи њиховој, што се враћамо с оном истом чистотом срца и душе, коју смо од куће понели, а умом напреднији.

Срећни смо, што не улазимо у свет тако, да нас први противан ветар обара, да под најмањим теретом кукавички клонемо и очајавамо, већ ступамо оружани дичним оружјем истине и науке, штитом вечите правде.

Загазимо ли у поштену, часну борбу у животу, да нам буде честита обрана.

Па ако клоне снага у борби живота, нећемо се предавати, борићемо се иза штита тога имајући на уму речи оне дичне Шпартанке: „или с њим или на њему!“

На нама свет остаје; многе очи на нас гледе, много се од нас по праву очекује! За све то много и премного смо дужни оним људима, који су својим неуморним трудом и пожртвовањем допринели, да нам буде светао образ, који су нас из мрака извели на видело.

Ми немамо блага, немамо злата, да им труд и муку наплатимо; они то од нас и не траже; ми смо махом сиротани, ми немамо ништа до ли љубави. Ту љубав, коју смо заједно с поштовањем гајили према њима за све време свога боравка, ту љубав им дајемо на растанку. Скроман дар, ал је од срца!

Много ће и много прећи у заборав, много ће што шта време да збрише, ал' они ће остати и живети у светлој милотужној успомени, а заиста нема ништа слађе, ништа лепше, него у лепој успомени живети. —

* * *

И ако су речи слабе, да се њима обележе они осећаји, који нам у овај мах струје кроз

срце, тешко је, кад речи одреку срцу услугу, па ипак ћу најбоље одговорити и својој и својих другова живој жељи, ако вам овде, мили учитељи, у име свију нас изречем из дубине душе: Хвала! Хвала Вама, који сте нам у млађаном срцу неговали врлине хришћанске, који сте нас утврдили у светој вери наших праотаца, да јој будемо верни и искрени поборници, јер она нас је одржала, она нас одржава.

Хвала Вама, који сте нас упознали са законима, снагом и моћи слатког нам језика матерњег, који сте нам открили лепоте и дивоте његове, да га боље умемо неговати и нада све ценити, јер и „њиме смо оно, што јесмо.“

Хвала Вама, који сте нас проводили кроз светове вечитих идеала, који сте нас учили највишој мудрости: познати себе сама, највећој врлини: умети собом владати, који сте нам душу напајали, срце племенили дивним недостижним умотворинама старих Јелина и Римљана.

Хвала Вама, који сте нам пред очи изнели живот човечанства од искони до данашњег дана; борбу духа човечијег, борбу видела са мраком; који сте нам за узоре истицали лепе примере човечанских врлина, који сте нас тешили славном прошлошћу народа нашега.

Хвала Вама, који сте нам откривали дубоке, загонетне тајне мајке природе, да се дивимо свемоћи њеној, а још више ономе, који ју створио; који сте нам изонтравали мисао „поезијом ума“, да сами можемо оделити добро од зла, истину од лажи.

Хвала Вама, који сте нас учењем језика упознали с умном текоминном других народа.

Хвала Вам свима, мили учитељи наши, хвала Вам вечито, јер ви нас учинисте тако сретне, да можемо понети име наде и узданице народа свога, да му можемо бити стубови и обрана у потоње дане.

А ви браћо, који остајете иза нас, чувајте леп глас ове светиње наше, као што су га чували и они, пре нас и вас, то вам је најсветија дужност, то сте дужни и својој савести и својим наставницима; дужни сте то народу своме. Пазите да не падне лага на Вас, да и ви дођете на ова врата, која воде у свет, чисти и неокаљани, да се можете, као и ми са светим осећањем, слатким уздисајем растати с овим заводом, рећи му последње: збогом!

ЛИСТИЋИ.

Г Л А С Н И К.

(Педесетгодишњица хрватског културног препоруђаја) прославиће се у Загребу 17. 18. и 19. октобра о. г. Већ се склопио и одбор за то; председник је др Арнолд Уједно ће се подићи на мирогојском гробљу маузолеум и ту ће се сахранити заслужни књижевници и уметници, који су помрли за педесет последњих година а сада почивају по запуштеним већ гробљима.

(Крајцарска подружница народног дома) основала се у Лубљани. Она се стара, да добије за члана сваког Словенца. Члан плаћа по новчић на месец а на годину 12 нов. Одбор се обраћа на све родољубе, да се уписују, да по месту оснивају поверенства и купе новчиће. Мале је ово дар и овет за годину дана, крајцара по крајцару, па би главница „народног дома“ нарасла за две ста илјада форината.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште у Земуну.) У суботу 15. о. м. приказала је дружина нашег народног позоришта у Земуну „Она је луда“, драму у две радње по Мелвиљу, с немачког превео Д. Јоксић. У недељу 16. јунија био је приказан „Сеоска лода“, позоришна игра с певањем у пет чина, написао Е. Тот а превео и за српску позорицу удесио С. Дескашев, по приказан је тек у недељу 23. јуна о. г. У уторак 18. јунија представљан је први пут „Рудар“ позоришна игра у 4 чина и 5 слика, написао Жорж Оне, превео М. Ђ. Глишић. У овом комаду играо је улогу Филипа Ферблеја г. Милош Цветић, редитељ кр. срп. народн. позоришта у Београду као гост. У четвртак 20. јунија приказан је „Доктор Робин“ весела игра у једној радњи, написао Премареј, за српску позорицу прерадио Ј. Ђорђевић и „Пркос“ шаллива игра у једној радњи с певањем од Р. Бенедикса, посрбио др. Ј. Андријевић.

(Друштво за уметност.) Скуп „друштва за уметност“ у Београду, решио је 16. јунија о. г. да узме под своје окриље или „Балканску вилу“ или — ако се нађе за нужно — да се у место ње окрене поново „Преодница.“ — На истом скупу изабран је за председника М. Шапчанин и за потпредседника Ст. Ђурчић, за секретара Драг. Илијћ.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Сва дела Адама Мицкијевића преведена су на руски језик и угледала су већ света. Дела су преводили

Како је са бројем двадесет шестим истекла претплата свима поштованим претплатницима, који су досад платили за по године, то учтиво молимо, да обнове претплату и на даље.

САДРЖАЈ: Дилбер Анђелија. (Песма пастирева). Од Н. В. Ђорића. — Она није крива. Приповетка са села. Написао С—. — Арабеске. Од Љубинка. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Свршетак) — Суламка. Жалосна игра у пет чина. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић (Свршетак.) — Стрелани Од Љубинка. (Наставак.) — Брег ватру баца. (Наставак.) — Опрштај. Говорио у дворани срп. вел. гимназије у Н. Саду 18. јунија о. г. Никола Манојловић. — Листићи: Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости — Смесице. — Библиографија

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗОРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

Бенедиктов, Семенов и још неки. Дела су подељена у пет књига; ту је и слика и животопис песников. Руси су почели пре двадесет година преводити Мицкијевића; данас је цео већ преведен.

— Рихард Велтрих издаје нову биографију Шилерову. Иваша је 1. свеска, Стутгарт, Кота. Цена 2 ф. 40 кр.

— Од Фрање Кајма, писца „Суламке“, излази у наклади Карла Грезера у Бечу песма „Стеван Фадингер.“

С М Е С И Ц Е.

(Гетеова оставина.) Пре неког времена умро је унук Гетеов и наименовао је за своју наследницу велику војвоткињу од Саксен Вајмара. Ова је пак сву оставину Гетеову поклонила немачком народу. Рукописи, који ће скоро угледати света, смештени су у седам великих орманова. До сад се још није могло прегледати све по танко. Неки део неће угледати света, као изводи из књига разних природњака и рачуни од год. 1772 до 1832. Од књижевних ствари неће се предати јавности неколико венецијанских песама љубавног садржаја и неколико оштрих епиграма против цркве. Војвоткиња намерава, да о свом трошку у Вајмару подигне „Гетеов дворца“, у који ће ући не само књижевна оставина, него и збирка уметничких дела, што је заостала за великим покојником. Али још пре ће почети да излази на свет оставина му. Почеће се с писмима и то с писмима Гетеове матере војвоткињи Ани Амалији, за тим ће доћи Гетеова писма његовој жени, затим Гетеова писма из доба његовог ђаковања у Лајпцигу оцу, сестри и пријатељу Берлишу. Остатак ће постепено изаћи на јавност. Гетеови дневници су сад потпуни; нађоше се од год. 1796 до 1832 неколико дана пре смрти песникове. Песничког добитка једва ће бити много. Осим неколико песама и ксенија нашле се црте и одломци к његовој „Ахилејиди“, затим студије о Омиру и о издавању „Илијаде.“ Још има покушаја, како да се „Фауст“ удеси за позорицу, рукопис првог издања „Геца Берлихинског“ и „Егмонт.“ Нашла се још велика збирка рукописа разних људи, јер је Гете свако писмо и сваки листић, што је добио са стране, марљиво чувао.

У последњем броју изостао је случајно потпис испод приповетке: „Суђено је тако“; треба да је дошло М.

Од администрације: Пошт. књижари Ђермекова и Матића у Митровици. Претплата је 1 фор. 25 новч. а не 1 фор. Имамо добити још 25 новч.